

BM BARIŞ GÜCÜ

Selin ARDIÇ*

Öz

Günümüzde barışın tesis edilmesi insanlığın çözüm bekleyen problemi olmaya devam etmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan çatışmalar, hem hızlı bir şekilde başka bölgelerin harekete geçmesine neden olmakta hem de devletlerin ortak çıkarlarını olumsuz anlamda etkilemektedir. Dolayısıyla bu durum, dünya barışını tehdit etmeye yönelik anlaşmazlıkların çatışmalara dönüşmeden engellenmesini gerekli kılmaktadır. Söz konusu sorunları aşmak için BM Antlaşması'nda açıkça düzenlenmeyen barış gücü harekâtları gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, BM barış gücü kavramının ortaya çıkışı, harekâtların yürütülmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken prensipler ve harekâtların ilkeleri izah edilmekte, akabinde Soğuk Savaş sonrasında BM barış gücü harekâtları örneklerle birlikte açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

BM • Barış Gücü • BM Barış Gücü Harekâtları • Prensipler • Soğuk Savaş

UN PEACEKEEPING FORCE

Abstract

Establishing peace continues to be humanity's pending problem. Conflicts that arise in any part of the world both cause other regions to act rapidly and negatively affect states' common interests. Therefore, this situation makes it necessary to prevent disagreements that threaten peace before turning into

* Danıştay Tetkik Hâkimi, Ankara, Türkiye | Rapporteur Judge of Turkish Council of State, Ankara, Turkey.

✉ selinardic3@gmail.com • ORCID 0000-0001-6449-6138

📄 **Atıf Şekli:** ARDIÇ Selin, "BM Barış Gücü", *SÜAMYOD.*, C. 5, S. 1, 2022, s. 39-70.

📄 **İntihal | Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

conflicts. Peacekeeping operations, which aren't explicitly regulated in the charter of the UN, are carried out to overcome these problems.

In this study, the emergence of the UN peacekeeping concept, the principles to be considered during the execution of operations and operation principles are explained, and UN peacekeeping operations after the Cold War are explained.

Key Words

UN • Peacekeeping • UN Peacekeeping Force • Principles • Cold War

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'nın sonucunda galip devletlerce kurulan, amacı savaş sırasında bozulan dünya düzeninin yeniden oluşturulması olan Milletler Cemiyeti, ilk evrensel uluslararası örgüttür. Fakat Milletler Cemiyeti, insanlık için ağır yaralar açan İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasına engel olamamıştır. Bu nedenle de Milletler Cemiyeti dağılmış olup yerine 1945 yılında evrensel nitelikli ikinci uluslararası örgüt olan BM kurulmuştur.

BM'nin en temel amacı uluslararası barışı ve güvenliği korumaktır. Söz konusu amaç haricinde insanların onur ve şerefini, hak eşitliğini, temel hak ve özgürlükleri korumayı da kendine görev edinmiştir. Uluslararası hukuk bakımından barış ve güvenliğin sağlanması noktasında BM'nin önemli bir kurum olduğu anlaşılmış olup BM Antlaşması'nda açıkça düzenlenmeyen barış gücü harekâtları gerçekleştirilmiştir.

Soğuk Savaş döneminde gerçekleştirilmiş olan harekâtlar, birinci nesil barış gücü harekâtları olarak isimlendirilmiş ve yerini Soğuk Savaş sonrası dönemde ikinci nesil barış gücü harekâtlarına bırakmıştır. 2001 yılı sonrası dönemde gerçekleştirilmiş olan harekâtlar ise üçüncü nesil barış gücü harekâtları olarak ortaya çıkmıştır. Görüleceği üzere BM barış gücü harekâtı zaman içerisinde değişim geçirerek varlığını devam ettirmiştir.

Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Yurtta barış, dünyada barış"* ilkesi doğrultusunda barışı destekleyerek birçok uluslararası oluşumda yer almış olup Türkiye'nin BM barış gücü harekâtlarına da katkısı oldukça fazladır.

I. GENEL OLARAK BM BARIŞ GÜCÜ KAVRAMI VE BM BARIŞ GÜCÜNÜN ORTAYA ÇIKIŞI

Günümüzde “barış gücü” kavramı yerine genel olarak, “barışı koruma operasyonları” kavramı kullanılmaktadır¹. “Barış gücü” ve “barışı koruma” kavramları, 1945 yılında imzalanan BM Antlaşması’na girmiş kavramlar değildir². Bu kavramlar, BM Antlaşması’nda hem açıklanmamış hem de tanımlanmamış olup yaşanan çatışmalara yönelik çözümler olarak BM tarafından kurulan mekanizmalardır. BM barış gücü operasyonları ihtiyaçtan doğmuş olan *ad hoc* kavramlardır³.

Barış gücü operasyonları, devletler arasındaki iş birliğini sağlamaya dayalı operasyonlardır. Ayrıca, gerilimin söz konusu olduğu hallerde, tarafsız BM polisinin, barışı sürdürmek için yardım edebileceği fikrine dayanmaktadır⁴.

Barışı koruma, BM tarafından “çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvuru bir araç” şeklinde geliştirilmiştir⁵.

Yine, barışı koruma, Uluslararası Barış Akademisi’ne göre, “Taraflar arasındaki söz konusu anlaşmazlıkların önlenmesi, sınırlandırılması ve sona erdirilmesi için asker, polis ve sivillerden oluşan çok uluslu gücün uluslararası bir yönetim dahilinde müdahale ederek barışı tesis etmek için çalışmasıdır”⁶.

¹ BOZKURT, Enver, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Asil Yayın Dağıtım, 3. Baskı, Ankara, 2007, s. 76.

² KESKİN, Funda, “Yeni Barış Güçleri”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 54, S. 4, Ankara, 1999, ss. 67-81, s. 68.

³ KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 174.

⁴ KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 174.

⁵ KARAOSMANOĞLU, Ali, İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 1981, s. 128.

⁶ RIKHYE, I. J., HARBOTTLE, M. and EGGE B. Der., The Thin Blue Line: International Peacekeeping and Its Future, Yale University Press, New Haven, 1974, s. 11.

Bariş gücü, geçici önlem vasfındadır. Bu nedenle bir amaç olarak değil, yardımcı bir araç olarak uygulanagelmıştır⁷. Ancak, BM Kıbrıs barış gücü örneğindeki gibi görev süreleri yıllarca uzatılanlar da bulunmaktadır⁸. Bariş gücü uygulamaları, ortak güvenliğin sağlanması açısından alternatif çözüm olarak işlev görmektedir. BM barış gücü, var olan çatışmaları yumuşatmak, anlaşmazlıkların barışçıl yollar ile çözülmesine yardım etmek amacıyla başvurulmuş bir araçtır.

Bariş gücü, “*BM koruması altında, gerçek veya muhtemel uluslararası çatışmaların veya açıkça uluslararası boyutu bulunan iç çatışmaların denetlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmak üzere, asker ve/veya sivil uluslararası personelin tarafların muvafakati ile gönderildiği, BM merkezi dışında icra edilen harekattir.*” şeklinde ifade edilmektedir⁹.

Bariş gücü, BM Antlaşması’nda düzenlenmemiştir. Ancak saldırganlıkla mücadelede BM’nin kurduğu mekanizmaların yetersiz kalması, BM barış gücü kullanılmasını gerekli kılmıştır. Bariş gücü kavramının, uluslararası hukukta değişik bir anlamı vardır. Geleneksel olarak şu anlama gelmektedir: Savaş durduktan sonra askeri kuvvetin, o bölgeye yerleştirilmesidir¹⁰.

BM barış gücü, savaşıyan tarafları ayrı tutma hizmetini sağlamaktadır. Ayrıca, bir askeri grubun geri çekilmesine yardım etme ve yapılan ateşkesi denetleme gibi hizmetler de sağlamaktadır. Bariş gücü, insani amaç yönünden insani yardım örgütleri düzeyinde, taraflar arasındaki anlaşmazlıkların nedenleri yönünden siyasi düzeyde, kuvvet kullanma yönünden askeri düzeyde iş birliğini gerekli kılmaktadır¹¹.

⁷ ÇAYCI, Sadi, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s. 32.

⁸ DEMİRDÖĞEN, Ülkü Demirtürk, “Birleşmiş Milletler Bariş Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)”, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Dergisi (11), 2006, ss. 236-257, s. 242.

⁹ ÇAYCI, s. 32.

¹⁰ ÇAYCI, Sadi, “Bariş Destekleme Harekâtı”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Y. 113, S. 341, 1994, ss. 29-37, s. 33.

¹¹ ÇAYCI, “Bariş Destekleme Harekâtı”, s. 33.

Barış gücünün birden çok amacı olabilir. Örnek vermek gerekirse¹²;

- Olası bir çatışmanın veya geçmişte yaşanan bir çatışmanın tekrar canlanmasının önlenmesi,
- Tarafları birbirinden ayırması yani tampon görevi görmesi, kötü giden bir durumun tekrar eski haline getirilmesi,
- Henüz bozulmamasına rağmen tehdit altında olan barışın korunması,
- Antlaşmaların uygulanmasını sağlayarak çözüm ve uzlaşmanın kolaylaştırılması,
- Kamu düzeni ile güvenliğinin yerine getirilmesinin sağlanması.

Ancak barış gücünün temel amacı, görev yapılan o bölgedeki barış ve güvenliği sağlamaktır¹³.

Barış gücünün içeriğine şunlar dahil olabilir¹⁴:

- Harekât bölgesindeki faaliyetlerin gözlenmesi, uyuşmazlıkların belirlenmesi ve bildirilmesi,
- Kişiler veya cihazlar tarafından gelebilecek saldırıların önlenmesi,
- Antlaşmaların uygulanıp uygulanmadığının gözetlenmesi,
- Tarafların silahtan soyutlandırılması, artan gerilimi olabildiğince azaltılması.

Genel olarak barış gücü operasyonlarının ikiye ayrıldığı görülmektedir: “Gözlemci Gruplar” ile “Askeri Güç İçerenler”. “Gözlemci Gruplar”, az sayıda bireylerden oluşturulan ve bölgeyi kontrol ederek Genel Sekretere ya da Güvenlik Konseyine rapor vermekle görevli gruplardır¹⁵. “Askeri kuvvet içerenler” ise, silahlı çatışma olan bir yerde daha fazla çatışma yaşanmasına engel olmak,

¹² ÇAYCI, Sadi, “Barış Gücü Harekâtının Hukuksal Esasları”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Y. 112, S. 335, 1993, ss. 103-112, s. 104-105.

¹³ PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri 3. Kitap, Ankara, 1994, s. 219.

¹⁴ ÇAYCI, “Barış Gücü Harekâtının Hukuksal Esasları”, s. 105.

¹⁵ KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 178.

ateşkese dikkat etmek, askerden arındırılmış bölgeyi tutmak ya da dış müdahaleyi engellemek gibi farklı gayelerle yerleştirilebilirler¹⁶.

Tarihte ilk barış gücünün oluşturulmasına sebebiyet veren olay şu şekilde meydana gelmiştir: Mısır, Nil nehri üzerine Asvan Barajı yapmayı düşünmüş, ancak ABD kredi vermeyeceğini açıklayınca Mısır hükümeti, Süveyş Kanalı'nı 26 Temmuz 1956'da millileştirmiştir. 29 Ekim 1956'da İsrail, Mısır komandolarının İsrail devletinin topraklarına sızdığı bahanesiyle Mısır'ı işgal etmiştir. Aynı gün, ABD, Güvenlik Konseyi'ne başvurarak İsrail'in Mısır'a karşı hukuka aykırı davrandığını bildirmiş olup 30 Ekim-1 Kasım tarihleri arasında Güvenlik Konseyi, taraflarla birlikte konuyu incelemiştir. Fransız ve İngiliz kuvvetleri, 31 Ekim 1956'da Süveyş Kanalı bölgesini işgale başlamışlardır. Sonrasında gelişen olaylarla birlikte "UNEF I (BM Acil Durum Gücü)" oluşturulmuştur¹⁷.

"Mavi Bereliler/Miğferler" ismiyle bilinen barış gücü, BM'nin uluslararası alanda en çok bilinen organizasyonundan biri haline gelmiştir. Günümüz itibarıyla, 120'den fazla ülkeden yaklaşık 97.000 personel, anlaşmazlığın olduğu bölgelerde görev yapmaktadır¹⁸. Barış gücü, hem askeri personelden hem de polis ve sivillerden oluşmaktadır.

1948 ile 2018 yılları arasında toplamda 71 BM barış gücü harekâtı yapılmış olmakla birlikte bu harekâtlardan 14'ü hala devam etmektedir.

¹⁶ KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 178.

¹⁷ BOZKURT, s. 78.

¹⁸ <https://peacekeeping.un.org/en/military>, e.t.: 03.03.2021.

Tablo: Günümüzde devam eden 14 harekât şunlardır ¹⁹:

KISALTMA	GÖREV ADI	BAŞLANGIÇ	BİTİŞ
UNTSO	BM Ateşkes Gözetim Örgütü	1948	Devam Ediyor
UNMOGIP	BM Hindistan Pakistan Askeri Gözlemci Grubu	1949	Devam Ediyor
UNFICYP	BM Kıbrıs Barışı Koruma Kuvveti	1964	Devam Ediyor
UNDOF	BM Ayrılma Gözlemci Gücü	1974	Devam Ediyor
UNIFIL	BM Lübnan Geçici Kuvveti	1978	Devam Ediyor
MINURSO	BM Batı Sahra Referandum Misyonu	1991	Devam Ediyor
UNMIK	BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu	1999	Devam Ediyor
MONUSCO	BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti İstikrarı Sağlama Misyonu	2010	Devam Ediyor
UNISFA	BM Abyei Geçici Güvenlik Gücü	2011	Devam Ediyor
UNMIS	BM Sudan Misyonu	2011	Devam Ediyor

¹⁹ https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/180413_unpeacekeeping_operationlist_2.pdf, e.t.: 03.03.2021.

MINUSMA	BM Mali Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu	2013	Devam Ediyor
MINUSCA	BM Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu	2014	Devam Ediyor
MINUJUSTH	BM Haiti Adalet Desteği Misyonu	2017	Devam Ediyor

BM'nin kendi askeri kuvvetleri bulunmamakta olup üye devletler, gönüllü olarak her barış gücü harekâtı için gerekli olan askeri ve polis personelini kendisi sağlamaktadır²⁰.

“Mavi Bereliler/Miğferler”, kendi ulusal ordularının üyesi olarak, normalde sahada bir yıla kadar veya BM merkezinde iki veya üç yıla kadar BM ile çalışmak üzere görevlendirilmektedir²¹.

En yaygın BM barış gücü koruyucusu türü, piyade askeridir. Ancak, giderek artan bir şekilde “kolaylaştırıcılar” olarak adlandırılan uzman personele ihtiyaç artmaktadır. Askerler arasında, örneğin Haiti'de deprem sonrası yeniden yapılanmaya veya Güney Sudan'da yeni yolların inşasına yardımcı olabilecek mühendisler bulunmaktadır. Yine, diğer uzman sağlayıcılar arasında nakliye şirketleri, iletişimciler ve sağlık personeli bulunmaktadır. Ayrıca, etki alanını genişletmeyi ve çok daha görünür olmayı sağladığı için helikoptere ve ekiplerine de ihtiyaç artmaktadır²².

1993 yılında, görevlendirilen üniformalı personelin %1'ini kadınlar oluşturmaktaydı. 2019'da ise yaklaşık 95.000 barış gücü görevlisinden kadınlar, askeri birliklerin %4,7'sini ve polis birimlerinin %10,8'ini

²⁰ <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded>, e.t.: 03.03.2021; Bu güçlerde görev alan askeri personelin, gönüllü üye devletlerce sağlanmakta olduğuna ilişkin Bkz. DEMİRDÖĞEN, s. 242.

²¹ <https://peacekeeping.un.org/en/military>, e.t.: 03.03.2021.

²² <https://peacekeeping.un.org/en/military>, e.t.: 03.03.2021.

oluşturmaktadır. BM, kadınların üniformalı görevlere yerleştirilmesini teşvik etmekte olup kadınların polis ve orduda konuşlandırılması sorumluluğu, üye devletlere aittir²³. Dolayısıyla kadın barış gücü görevlilerinin barış harekâtlarına gönderilmesi, sürdürülebilir barışa ulaşmaya katkı sağlamaktadır²⁴.

Kadın askeri personelin bu alana getirdiği bazı yenilikler arasında kültürel olarak erkeklerin özel alanlara girmesinin uygun olmadığı alanlarda kadın askeri personellerce ev aramaları yapılması yer almaktadır. Ayrıca ev sahibi ülkelerdeki yerel halk, erkeklerin yanı sıra kadınların da dahil olduğu askeri birliklerle iletişim kurma ve bilgi paylaşma konusunda kendilerini daha rahat hissetmektedir²⁵.

BM Genel Sekreteri, bütçe teklifini BM Genel Kurulu bütçe komitesine sunmaktadır. Bütçe komitesinde bütçenin kabul edilmesiyle birlikte BM Genel Kurulu tarafından onaylanmaktadır. Barış gücü harekâtının bütçe döngüsü 1 Temmuz'dan 30 Haziran'a kadar sürmektedir. Yani bütçeler, 12 aylık olarak hazırlanmaktadır. 1 Temmuz 2019 - 30 Haziran 2020 mali yılı için BM barış gücü harekâtlarının için onaylanan bütçe 6,5 milyar dolardır²⁶.

2019 yılı için BM barış gücü harekâtlarına maddi katkı sağlayan ilk 10 devlet şudur²⁷:

1. Amerika Birleşik Devletleri (% 27.89)
2. Çin (% 15.21)
3. Japonya (% 8.56)
4. Almanya (% 6.09)
5. Birleşik Krallık (% 5.79)
6. Fransa (% 5,61)
7. İtalya (% 3.30)
8. Rusya Federasyonu (% 3.04)

²³ <https://peacekeeping.un.org/en/our-peacekeepers>, e.t.: 03.03.2021.

²⁴ <https://peacekeeping.un.org/en/military>, e.t.: 03.03.2021.

²⁵ <https://peacekeeping.un.org/en/military>, e.t.: 03.03.2021.

²⁶ <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded>, e.t.: 03.03.2021.

²⁷ <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded>, e.t.: 03.03.2021.

9. Kanada (% 2.73)

10. Kore Cumhuriyeti (% 2.26)

Ayrıca pek çok üye ülke, BM barış gücü harekâtlarını desteklemek için, kendi paylarının üzerinde ulaşım, malzeme, personel ve mali katkılar şeklinde ek kaynaklar sağlamaktadır. BM barış gücü harekâtlarının bütçeleri, harekâtın genel amacına ulaşması için gerekli kaynakları düzenleyen stratejik belgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her barış gücü harekâtı, nakliye ve lojistik gibi operasyonel maliyetleri ve maaşlar gibi personel maliyetlerini içeren kendi bütçesine ve hesabına sahiptir²⁸.

Son olarak şu hususu da belirtmek gerekir ki, barış gücünün finansmanı sorunu konusunda temel ilkeleri koyan belge, 27 Haziran 1963 tarihli ve 1874 sayılı BM Genel Kurul kararıdır²⁹. Söz konusu kararda, bütün üyelerin ortak sorumluluğu uyarınca finansmandan sorumlu oldukları ifade edilmekte ancak ekonomik açıdan az gelişmiş olan devletlerin daha az katkı yapabileceği kabul edilmektedir. Ayrıca, ortak sorumluluk ilkesine karşın, gönüllü yapılmış olan katkıların da teşvik edilmesi istenilmektedir.

II. HAREKÂTLARIN KURULMA AŞAMASINDAKİ HUKUKİ TEMELLER

BM Antlaşması'nda barış güçlerine dair açık bir düzenleme söz konusu değildir³⁰. Dolayısıyla, barış güçlerinin hukuki meşruiyeti konusunda birçok tartışma bulunmaktadır. Barış güçlerinin hukuki meşruiyeti konusunda üç farklı görüş mevcuttur:

İlk görüş, barış gücü harekâtının hayata geçirilmesinin, BM Antlaşması'ndaki herhangi bir maddeye dayanması gerekmediği yönündedir. Bunun sebebi ise, BM'nin temel amacının uluslararası barışı ve güvenliği sağlamak ve devam ettirmek olduğundan ayrıca bir yetkiye

²⁸ <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded>, e.t.: 03.03.2021.

²⁹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 27 Haziran 1963 tarihli ve 1874 sayılı 1963 Gelecekteki Ağır Masraf İçeren Barış Gücü Operasyonlarının Mali Yükünün Paylaşılması İçin Yol Gösterecek Genel İlkeler Kararı için bkz. KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 221-222.

³⁰ KESKİN, "Yeni Barış Güçleri", s. 68.

ihtiyacının olmadığı ve halihazırda zaten bu yetkiye sahip olduğudur³¹. BM Antlaşması'nın 1'inci maddesinin, barış gücü harekâtına hukuki dayanak olduğu yeterli kabul edilmektedir³².

İkinci görüş, barış gücü harekâtının icrası noktasında BM Antlaşması'nın 1'inci maddesinin yeterli olmadığını savunmakta olup barış gücü harekâtının, BM Antlaşması'nın "*Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi*" başlıklı 6'ncı Bölümü çerçevesinde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu görüş, 36'ncı maddenin hükümlerine dayanılarak barış gücü harekâtını, BM Güvenlik Konseyi'nin tesis edebileceğini ifade etmektedir³³.

Bu görüş, BM Antlaşması'nın 1'inci maddesini eksik bulmakta olup barış gücü harekâtına Güvenlik Konseyi'nin karar vermesi gerektiğini savunmaktadır. İlgili madde Güvenlik Konseyi'nin tavsiyelerde bulunabileceğini, uyuşmazlığın çözülmesi için taraflarca kabul edilen tüm yöntemlerin dikkate alınabileceğini ifade etmekte olup BM Güvenlik Konseyi'nin barış gücü harekâtının hayata geçirilmesi noktasında sorumlu ve yetkili olmasını savunmaktadır³⁴.

Üçüncü görüş ise, barış gücü harekâtının tesisinde BM Antlaşması'nın "*Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler*" başlıklı 7'nci Bölümünün yetki verdiğini savunmaktadır. Ayrıca bu görüş, BM Antlaşması'nın 7'nci Bölümünün 39'uncu³⁵ ve 40'inci³⁶ maddelerinin, barış gücünün hayata geçirilmesi

³¹ KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 183.

³² ÖNCÜ, Mehmet, "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri", Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, C. 2, S. 6, 2006, ss. 31-57, s. 34.

³³ KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 183.

³⁴ BAŞAK, Ayşe Burçak, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletler Barış Gücü Operasyonları ve Türkiye, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s. 15.

³⁵ BM Antlaşması Madde 39- "Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41. ve 42. maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır."

³⁶ BM Antlaşması Madde 40- "Güvenlik Konseyi, durumun ağırlaşmasını önlemek üzere, 39. madde uyarınca tavsiyelerde bulunmadan ya da önlemleri kararlaştırmadan önce,

noktasında Güvenlik Konseyi'nin sorumlu ve yetkili olduğunu ifade etmektedir³⁷.

Ayrıca, uygulamada barış gücü harekâtının sadece Güvenlik Konseyi tarafından tesis edildiği düşünülse de barış gücü harekâtı, BM Genel Kurulu tarafından da tesis edilmektedir. BM Genel Kurulu'nun bu vazifesinin hukuki dayanağını, BM Antlaşması'nın 22'nci maddesi³⁸ oluşturmakta olup bu görüşe göre, barış gücü harekâtı, BM Genel Kurulu'nun yardımcı organıdır³⁹.

BM Antlaşması'nın "*Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi*" başlıklı 6'ncı bölümü (madde 33-38) ve "*Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler*" başlıklı 7'nci bölümü (madde 39-51), BM Genel Kurulu'na ve Güvenlik Konseyi'ne barış gücünün tesisi noktasında geniş yetkiler vermektedir.

Öte yandan, her ne kadar barış gücü harekâtının icra edilebilmesi için ilgili devletin rızasının olması gerekse de bu hususun istisnasını BM Antlaşması'nın 7'nci bölümünde belirtilen hükümler oluşturmaktadır. Uluslararası hukukta kuvvet kullanımına izin veren bu iki durum; BM Antlaşması'nın 42'nci maddesi gereğince "*Uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi, bozulması ya da bir saldırı eyleminin varlığı durumunda, barışın korunması ya da yeniden inşası için Güvenlik Konseyi'nin aldığı karara dayanılarak kuvvete başvurma*" ile BM Antlaşması'nın 51'inci maddesi gereğince "*bir saldırıya maruz kalan devletin kendisini savunma hakkı*"dır. Söz konusu durumlarda "ilgili devletlerin rızası" olmadan barışı bozan, tehdit eden veya saldırıda bulunan devlete karşı harekât düzenlenmesi, uluslararası hukuka uygunluk teşkil etmektedir⁴⁰.

ilgili tarafları gerekli ya da uygun gördüğü geçici önlemlere uymaya çağırabilir. Bu geçici önlemler tarafların haklarını, iddialarını ya da konumlarını hiçbir biçimde zedelemeyebilir. Bu geçici önlemlerin yerine getirilmemesi halinde Güvenlik Konseyi bunu gereğince dikkate alacaktır."

³⁷ BAŞAK, s. 16.

³⁸ BM Antlaşması Madde 22- "Genel Kurul, görevlerini yerine getirmek için gerekli gördüğü yardımcı organları oluşturabilir."

³⁹ KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 184.

⁴⁰ ÖNCÜ, s. 37.

BM barış gücü harekâtının icra edilebilmesi için öncelikle BM’de bir karar verilmesi gerekmektedir. Bu karar, çoğunlukla BM Güvenlik Konseyi’nden çıkmaktadır. Fakat istisnaen Genel Kurul’dan da kararlar çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, 1956’da Ortadoğu’da meydana gelen Süveyş Krizi sonrasında orada görevlendirilen ilk barış gücü sıfatına haiz “BM Acil Durum Gücü (UNEF I)”, Genel Kurul karar verdikten sonra o bölgeye yerleşmiştir⁴¹. Bununla birlikte, Genel Kurul kararıyla yetkili kılınan barış gücü harekâtı, şu 3 kriteri sağlıyorsa hukuki olarak geçerli kabul edilmektedir⁴²:

- Bu konu, aynı anda Güvenlik Konseyi tarafından görüşülmüyorsa,
- Genel Kurul tavsiyesi sonrasında barış gücü harekâtı başlatılmışsa,
- Toprağı üzerine barış gücü yerleştirilecek ülkenin, barış gücü hakkında onayı veya talebi varsa.

Barış gücü harekâtında önemli bir konum da BM Genel Sekreterlik makamıdır. BM Genel Sekreteri, uyuşmazlıklarda arabuluculuk, silahsızlanma, çatışmalara son verme ve uluslararası barışın sağlanması noktasında önemli bir yere sahiptir. Bu itibarla, barış gücü, Genel Sekreter’in yönetimi ve denetimindedir. Genel Sekreter, kuruluş aşamasında gerekli planlamayı yapmakta ve ilgili organlara sunulmak üzere rapor düzenlemektedir. Genel Sekreter, barış gücü tesis edildikten sonra da BM Güvenlik Konseyi’ni bilgilendirmeye devam ederek barış gücüne dair sorunları çözmek için çaba sarf etmektedir⁴³.

BM barış güçleri ile bunların yürütmüş oldukları operasyonları, BM Antlaşması’nın 6’ncı ve 7’nci Bölümleri çerçevesinde değerlendirmek mümkün değildir. Eski Genel Sekreterlerden olan Dag

⁴¹ KESKİN, “Yeni Barış Güçleri”, s. 69.

⁴² AREND, Anthony Clarck, BECK, Robert J., International Law and the Use of Force, Routledge, London and New York, 1993, s. 68.

⁴³ KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 176; Yine, operasyonlara katılanların yetkisini Güvenlik Konseyi’nden alan Genel Sekreterin kumandası altında çalıştığına; Genel Sekreterin belirli aralıklarla Güvenlik Konseyi’ne rapor vermek ve operasyonu yönetmekle görevli olduğu ilişkin bkz. DEMİRDÖĞEN, s. 242.

Hammarskjöld'in da ifadesinde geçtiği gibi, barış güçleri ile bunların yürütmüş oldukları faaliyetler, yalnızca yeni bir bölümde yani "Bölüm Altıbuçuk"ta yer alabilir. Söz konusu güçler, geleneksel olarak, kendilerini savunma haricinde silahsız olan askeri gözlemci heyetleri ile hafif silahlı olan BM asker, polis ve sivil görevlileri şeklinde bilhassa sınırlarda, tampon bölgelerde ya da ateşkes bölgelerinde, barış görevlileri olarak hizmette bulunmuşlardır. BM barış güçlerinin ilk ortaya çıktığı dönemde faaliyetleri oldukça sınırlıyken, zaman geçtikte söz konusu geleneksel faaliyetlerine, yeni faaliyetler de eklemiştir⁴⁴.

Sonuç olarak, barış güçleri, BM'nin kuruluşundan bu güne kadar geçen sürede örgütün uluslararası güvenlik ve barış alanındaki en önemli faaliyet olmuş ve 1998'de Nobel Barış Ödülü almaya layık görülmüştür⁴⁵.

III. HAREKÂTLARIN YÜRÜTÜLMESİ AŞAMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN PRENSİPLER

Harekâtların yürütülmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken prensipler, hem barış güçlerinin görevleri sırasındaki davranışlarının hukuka uygun olmasına hem de BM barış gücünün askeri veya sivil personelleri ile ev sahibi ülkenin uyumuna ve iş birliğine katkı sunan kurallar olarak önem taşımaktadır.

Barış gücü harekâtlarının temel prensipleri, 1956'da Ortadoğu'da yaşanan Süveyş Krizi sonrasında o bölgede görevlendirilen BM Genel Kurulu kararıyla ihdas edilen "BM Acil Durum Gücü (UNEF I)" zamanına kadar dayanmaktadır. "Tarafların rızasına saygı", "harekâtın tarafsızlığı" ve "meşru müdafaa dışında kuvvet kullanmama" ilkeleri, harekâtların yürütülmesi aşamasında da dikkat edilmesi gereken prensiplerdir⁴⁶.

Barış gücü harekâti personelleri; görevleri sırasında ev sahibi devletin toprağında, ülkenin rızasıyla gelen yabancı askeri birlikler olduğunu unutmadan hukuka uygun bir şekilde vazifelerini

⁴⁴ DEMİRDÖĞEN, s. 239.

⁴⁵ KESKİN, "Yeni Barış Güçleri", s. 71.

⁴⁶ ÖNCÜ, s. 48.

sürdürmeli, aksi takdirde ev sahibi devletin rızasını geri çekmesi halinde ev sahibi devletin toprağında kalan işgalci güç konumunda olacaktır⁴⁷.

Örnek vermek gerekirse, Genel Kurul tarafından “BM Acil Durum Gücü (UNEF I)” dolayısıyla kabul edilen metinde şunlara yer verilmektedir⁴⁸:

- Yerel yönetim ile barış gücünün iş birliği yapması,
- Barış gücünün, vazifelerinin hayata geçirilmesi dışında ilave yetkilere sahip olmaması,
- Görev yapılan yerde ev sahibi devletin toprağını geçici kontrol eden askeri güç özelliğinin bulunmaması.

Öte yandan, barış gücü harekâtının sıhhati bakımından, barış gücü harekâtının yapılacağı ev sahibi devlet ile barış gücü personellerinin kültürel uyumunun gözetilmesi de önem teşkil etmektedir.

IV. HAREKÂTLARIN İLKELERİ

Barış gücü harekâtı, “rıza”, “tarafsızlık” ve “meşru müdafaa dışında güç kullanmama” ilkeleri çerçevesinde icra edilmektedir. Bu ilkeler, harekâtın sorunsuz bir şekilde hayata geçirilebilmesi için gereklilik arz etmektedir.

Eski Genel Sekreterlerden Dag Hammarskjöld, söz konusu ana ilkelere ek olarak iki özelliğe daha değinmektedir; bu harekâtlarda bulunacak olan güçler, BM üyesi tarafsız ülkelerin gönüllü asker, personel ile araçlarından meydana gelmeli ve bu güçler BM Genel Sekreterinin yönetimi ve denetimi altında bulunmalıdır⁴⁹.

A. RIZA İLKESİ

BM Genel Kurulu veya Güvenlik Konseyi’nden alınan karar sonrasında barış gücü harekâtının icra edilebilmesi, tarafların rızasına bağlıdır. Ev sahibi devletin iç işlerine karışmama, tarafsızlık ve meşru müdafaa dışında güç kullanmama, barış gücü harekâtının vazgeçilmezleridir. Ev sahibi ülke ile harekâta destek sunan devletlerin rızası olmadan barış gücü harekâtının icrası mümkün değildir.

⁴⁷ ÖNCÜ, s. 49.

⁴⁸ <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unef1backgr2.html>, e.t.: 05.03.2021.

⁴⁹ GOULDING, Marrack, The Evolution of United Nations Peacekeeping, International Affairs, 69(3), 451-464, 1993, s. 455.

Dolayısıyla BM üyesi devletler barış gücü harekâtına destek vermeye de zorlanamamaktadır.

Başta barış gücü harekâtının kararları olmak üzere BM Güvenlik Konseyi'nin uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesine dair kararları tavsiye niteliğindedir. Dolayısıyla söz konusu harekâtlarda tarafların rızasının aranması doğaldır⁵⁰.

Ev sahibi devlet, başlangıçta vermiş olduğu rızasını geri çekerse, barış gücü unsurları ya geri çekilme durumunda kalacak ya da hukuka aykırı bir durum olacak veyahut işgalci bir güç sayılacaktır⁵¹. Bu durumda barış gücü harekâtının görevini sürdürmesi imkânsız olup bu durumdaki barış gücü personelleri muhatap ülkeden hemen ayrılmalıdır.

Eğer barış gücü harekâtı, ev sahibi devletin rızasını kaybederse barış gücü personellerinin geri çekilmesi gerekmektedir⁵². Örnek vermek gerekirse Mısır, ülkesinde bulunan "BM Acil Durum Gücü (UNEF I)"ne başlangıçta verdiği rızayı, 1967'de geri almış olup UNEF I geri çekilmiştir ve harekât sona ermiştir⁵³.

Ev sahibi devlet dışındaki tarafların rızasının son bulması sebebiyle görevine son verilen harekât örneği de bulunmaktadır. Bu harekât, 1963'te kurulan "Yemen İçin Birleşmiş Milletler Gözlem Misyonu (UNYOM)" dur. Söz konusu gözlem misyonu, başlangıçta ilgili taraflar olan Mısır ile Suudi Arabistan'ın rızalarına dayanılarak kurulmuşsa da 14 ay sonra iki devletin rızaları sona ermiştir. Dolayısıyla UNYOM' un yetkisinin sona ermesiyle barış gücü personelleri de geri çekilmek durumunda kalmıştır⁵⁴.

Katkıda bulunan devletlerin rızası sona ererse, operasyon sona ermemekte ancak rızası sona eren devletlerin birlikleri geri

50 YAMAN, Tamer, Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye'ye Sağladığı Faydaları, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007, s. 41.

51 ÖNCÜ, s. 49.

52 KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 175.

53 ÖNCÜ, s. 49-50.

54 ÖNCÜ, s. 50.

çekilmektedir. Geri çekilmeden doğacak olan boşluğu doldurma görevi, Genel Sekreter'e aittir. Örnek vermek gerekirse, başlangıçta "BM Acil Durum Gücü (UNEF I)"ne destek olan Finlandiya ve Endonezya, harekâtındaki birliklerini 1 yıl sonra 1957'de geri çekmiş, Kolombiya ise 1958'de geri çekmiştir⁵⁵.

B. TARAFSIZLIK İLKESİ

Barış güçleri, tarafsız olmalıdır. Örneğin, zorla bir siyasi çözümü kabul ettirmek biçiminde veya siyasi çözümün taraflar arasındaki denge hususunu bozacak şekilde kullanılmamalıdır. Barış gücünün sahip olduğu görevler, uluslararası nitelik taşımakta olup barış gücü, ev sahibi devletin iç işleyişini etkileyebilecek faaliyetlerden uzak durmalı ve kanunlarına saygı gösterebilmelidir⁵⁶.

Barış gücü harekâtının ilk şartı olan rıza ilkesi, tarafsızlık ilkesi ve meşru müdafaa dışında güç kullanmama ilkesiyle birlikte hayat bulmaktadır. Barış gücü harekâtının etkili bir şekilde yürütülebilmesi adına tarafsızlık ilkesi önem arz etmektedir. BM barış gücü personellerinin, görev yaptıkları yerdeki tüm kesimlere tarafsız olarak muamelede bulunması gerekli olup ev sahibi devlette bulunan barış gücü personelleri, kendi çıkarlarını gözetip halkın bir bölümüne sempati beslerken diğer bölümüne düşmanlık gösterirse bu durum tarafsızlık ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Dolayısıyla da harekâtın olumsuz sonuçlanmasına neden olacaktır.

C. MEŞRU MÜDAFAA DIŞINDA GÜÇ KULLANMAMA İLKESİ

Barış gücü harekâtı hem ev sahibi ülkenin hem de harekâta askeri birlikleri ile katkı yapan devletlerin rızalarına dayanılarak icra edilmektedir. Harekâtın tarafların rızasıyla yapılmasının başlıca etkenleri: Harekâtın gönüllü olması, siyasi kararlarla baskı olmaması ve kuvvet kullanmama. Barış gücü personelleri, görevli oldukları ülkede saldırıya uğrarlarsa meşru müdafaa hakkına sahip olmaktadır. Fakat, meşru müdafaa hakkının sınırları haricinde güç kullanma hakkına sahip değildirler. Yani, barış gücü personellerinin kural olarak güç kullanma

⁵⁵ ÖNCÜ, s. 50.

⁵⁶ KARAOSMANOĞLU, s. 129-130.

hakkı olmamakla birlikte bir saldırıya veya tacize maruz kaldıkları zaman orantılı bir şekilde karşılıklı bulunmak ve kendilerini koruma için meşru müdafaa halinde güç kullanma hakkına sahip olmaktadır⁵⁷.

Barış gücü, ne olursa olsun kuvvete başvuran ilk taraf olamamaktadır. Fakat, ortada silahlı saldırı varsa veya buldukları alanlardan çekilmeleri için kuvvet kullanılırsa işte o zaman kuvvet kullanma hakları söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla silaha son çare olarak başvurulmaktadır⁵⁸.

Barış gücünün silaha son çare olarak başvurabileceği durumlar şöyledir⁵⁹:

- Bir BM biriminin silahlı saldırıya uğraması halinde savunulması,
- Hukuka uygun bir şekilde buldukları alanlardan çekilmeleri amacıyla zor kullanma teşebbüslerine karşılık vermiş olmaları,
- Silahlarının verilmesinin istenmesi,
- Vazifelerinin yapılmasının engellenmesi,
- Kaçırılmak veya tutuklanmak istenmeleri.

Örnek vermek gerekirse, “UNOSOM I (Birleşmiş Milletler Somali Harekâtı)”, Somali’deki sivil insanlara yardım dağıtan bir BM barış gücü iken iç savaş nedeniyle işini yapamaz duruma gelmiş, saldırıya maruz kalmış ve ilk defa yabancı devlet sınırlarında meydana gelen olaylar nedeniyle 1992’de Güvenlik Konseyi kararı ile BM Antlaşması’nın 7’nci Bölümü gereğince zorlama önlemi kullanılmıştır⁶⁰.

Her ne kadar barış gücünün, taraflardan birini askeri vasıtalarla zorlama yetkisi bulunmasa da kendisinin saldırıya maruz kalması halinde meşru müdafaa dolayısıyla kuvvet kullanabilmesinin mümkün olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Ancak, barış gücünün, meşru müdafaa olmadığı halde kuvvet kullanmasının tek örneği, barış gücüne,

⁵⁷ ÖNCÜ, s. 52.

⁵⁸ BOZKURT, s. 81; Aynı yönde bkz. DEMİRDÖĞEN, s. 239-240.

⁵⁹ ÇAYCI, “Barış Gücü Harekâtının Hukuksal Esasları”, s. 110.

⁶⁰ KESKİN, “Yeni Barış Güçleri”, s. 73.

21 Şubat 1961 tarih ve S/4741 sayılı Genel Kurul kararıyla gerektiği takdirde Kongo'da iç savaşa engel olmak amacıyla en son noktada başvuru söz konusu olmak üzere kuvvet kullanımına izni verilmesidir⁶¹.

V. HAREKÂTLARIN FARKLILAŞMASI

Soğuk Savaş boyunca “tarafaların rızası”, “barış gücünün tarafsızlığı” ve “meşru müdafaa dışında güç kullanmama” gibi barışı gücü harekâtları ilkelerinin hâkim olduğu “birinci nesil barış gücü harekâtları”, Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla “ikinci nesil barış gücü harekâtları”na dönüşmüştür. İç çatışmaların artması BM barış gücü harekâtlarının da değişim geçirmesine neden olmuştur. Bu durum, geleneksel barış gücü harekâtları ilkelerinden ayrılarak daha sert önlemler almayı gerekli kılmıştır. “İkinci nesil barış gücü harekâtları”, siyasal faaliyetlerinin haricinde, insani yardım ve destek görevlerini de içeren çok fonksiyonlu bir hale bürünmüştür⁶². 1990'ların sonuna gelindiğinde BM barış gücü harekâtları, “üçüncü nesil barış gücü harekâtları”na dönüşmüştür. İkinci nesil BM harekâtlarında sert tedbirler bulunması nedeniyle ayrıca incelenmesi gereken ve geleneksel barışı koruma ilkelerinden büyük oranda uzaklaşan faaliyetleri “üçüncü nesil BM harekâtları” olarak da isimlendirilmekte olup bunlar genellikle barışı güç kullanarak koruma faaliyetleri olarak ifade edilmektedir⁶³.

A. BİRİNCİ NESİL HAREKÂTLAR

Soğuk Savaş boyunca icra edilen barış gücü harekâtları, birinci nesil barış gücü harekâtları olarak adlandırılmaktadır. Bu süre boyunca 13 BM barış gücü harekâtı icra edilmiştir. Soğuk Savaş'ın özü gereği bu dönemdeki barış gücü harekâtları, çoğunlukla devletlerarası uyuşmazlıklardan doğan çatışmalarda barışı sağlamaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Örnek vermek gerekirse tarafları silahsızlandırma, sınır denetimi, tampon bölge oluşturmak, sınırlardaki

⁶¹ KESKİN, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, s. 176.

⁶² DEMİRDÖĞEN, s. 237.

⁶³ DEMİRDÖĞEN, s. 247.

ateşkesin devamını sağlamak⁶⁴. Yani birinci nesil barış gücü harekâtları, uyuşmazlığın çözümü için bölgeye giderek, gerilimlerin azaltılmasını sağlamakla görevli olmuştur.

Bu dönemde ABD ile Sovyetler Birliği, çatışmaların yaşandığı bölgelerde diğerinin nüfuzunu kırarak etkisini yok etmek istemiştir. Soğuk Savaş boyunca BM barış güçlerinin temel amacı, ABD ile Sovyetler Birliği'nin karşı karşıya gelmesini engellemek ve böylece sıcak savaşın başlamasını önlemek olmuştur⁶⁵.

Soğuk Savaş dönemindeki birinci nesil barış gücü harekâtlarının başlıca unsurları; gözlemci grupların faaliyetleri ile askeri güç içeren harekâtlardır. Gözlemci gruplar, sivil personelden oluşmakta olup BM Güvenlik Kurulu kararları çerçevesinde sorun olan bölgelere giderek sorun hakkında rapor yazmıştır. Gözlemci grupların ilk örneği, "BM Ateşkes Gözetim Örgütü (UNTSO)" dır. Gözlemci gruplar, 1949'da Ortadoğu'ya görevlendirilmiş olup burada İsrail ile komşuları arasındaki ateşkesin devamını sağlamaya çalışmışlardır⁶⁶.

Hem Soğuk Savaş döneminde hem de sonrasında en çok uygulaması olan barış güçleri, askeri güç içeren harekâtlardır. Bu gruplar, silahlı çatışma yaşanan bölgede devam eden çatışmayı önlemek, ateşkes söz konusuysa bunu gözetmek ve dış güçlerin müdahalesini önlemek gibi amaçlarla yerleştirilmiştir. "BM Acil Durum Gücü (UNEF I)" de 1956'da Süveyş Krizi sonrası Genel Kurul tarafından kurulan ilk askeri güç içeren BM barış gücü olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁷.

Mısır; Fransa ve İngiltere'yi protesto etmek için Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirmiştir. Süveyş Kanalı'nın işleyişi için BM Güvenlik Konseyi 3 Ekim 1956'da karar almıştır. Fakat, tam bu zamanda bölgede yeni düşmanlıklar meydana gelmiş olup İsrail, 29 Ekim 1956'da Mısır'a karşı saldırı başlatmıştır. Birkaç gün sonrasında Fransa ve İngiltere, Süveyş Kanalı bölgesine inmiştir. 31 Ekim'de Güvenlik

⁶⁴ DEMİRDÖĞEN, s. 241.

⁶⁵ DEMİRDÖĞEN, s. 241.

⁶⁶ KESKİN, "Yeni Barış Güçleri", s. 69.

⁶⁷ KESKİN, "Yeni Barış Güçleri", s. 69.

Konseyi'nde bu konu tartışılmış ancak İngiltere ve Fransa'nın veto etmesi nedeniyle hiçbir karar alınamamıştır. Akabinde sorun, 1-10 Kasım 1956 tarihleri arasında bir araya gelen BM Genel Kurulu'nda görüşülmüş ve BM Genel Kurulu, işgal altındaki yerlerden yabancı güçlerin çekilmesi çağrısında bulunmuş olup "BM Acil Durum Gücü (UNEF I)"nü kurmuştur. Süveyş Kanalı bölgesini İngiliz ve Fransız güçleri, 22 Aralık 1956 'ya kadar; İsrail ise 8 Mart 1957'ye kadar terk etmiştir⁶⁸.

UNEF I, çatışmaya taraf devletlerin rızasıyla icra edilmiştir. UNEF I'in personelleri silahlı olmakla birlikte silahlarını yalnızca meşru müdafaa durumunda kullanmışlardır. UNEF I'in temel görevi, işgalci olan İngiliz, Fransız ve İsrail'in çekilmesini denetlemek ve çekilme gerçekleştikten sonra İsrail ile Mısır birlikleri arasında tampon görevi görerek ateşkesin denetimini sağlamaktır. Mısır devletinin rızasını alarak faaliyet süren UNEF I, İsrail-Mısır ateşkes üssünü gözlemlemiştir. Mısır hükümeti, topraklarında artık UNEF I personellerinin bulunmasına rıza göstermeyeceğini bildirince harekât Mayıs-Haziran 1967'de sona ermiştir⁶⁹.

Birinci nesil barış gücü harekâtlarının en temel özelliği, ev sahibi olan ülkenin rızasının alınması olarak karşımıza çıkmakta olup bu rızanın, tüm harekât süresince geçerli olması gerekmektedir⁷⁰.

1. Güney Lübnan ve UNIFIL

İsrail, Güney Lübnan'ın bazı bölgelerini işgal edince "Birleşmiş Milletler Lübnan Geçici Kuvveti(UNIFIL)"; İsrail birliklerinin Güney Lübnan'dan geri çekilmesini onaylamak, uluslararası barışı sağlamak ve Lübnan hükümetinin bölgedeki otoritesinin geri dönmesini sağlamak için Mart 1978'de kurulmuştur. UNIFIL çatışmayı hafifletmek ve bölge insanlarını çatışmalardan korumak için elinden geleni yaparak bölgede istikrara katkıda bulunmaya halen devam etmektedir⁷¹.

2. Kongo ve ONUC

⁶⁸ <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unef1backgr1.html>, e.t.: 07.03.2021.

⁶⁹ <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unef1backgr1.html>, e.t.: 07.03.2021.

⁷⁰ ÖNCÜ, s. 48.

⁷¹ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unifil.htm>, e.t.: 07.03.2021.

“Birleşmiş Milletler Kongo Harekâtı(ONUC)’”; Belçika birliklerinin geri çekilmesini sağlamak, hükümete kanun ve düzeni korumada yardımcı olmak ve teknik yardım sağlamak amacıyla Temmuz 1960'ta kurulmuştur. ONUC'in işlevi daha sonra Kongo'nun toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını korumak, iç savaşın oluşmasını önlemek ve BM Komutanlığı'na bağlı olmayan tüm yabancı askeri ve danışman personelin ve tüm paralı askerlerin görevden alınmasını içerecek şekilde değiştirilmiş olup görevi Haziran 1964'te sona ermiştir⁷².

B. İKİNCİ NESİL HAREKÂTLAR

Çok sayıda etnik unsur, Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber etnik milliyetçilik düşüncesiyle devlet kurmak için güç ve toprak kavgası yapmıştır. Dolayısıyla bu durum, BM barış gücü harekâtlarını değişime yöneltmiştir.

Çok uluslu devletler olan Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ve yeni devletlerin ortaya çıkması, barış gücü harekâtlarının artmasına sebep olmuştur⁷³.

M.R. Berdal, BM barışı koruma operasyonlarının 1980'lerin sonlarında artış göstermesinin en önemli sebebinin, M.Gorbaçov'un Sovyetlerde iktidara sahip olmasıyla başlayan değişimler ve Doğu-Batı ilişkilerindeki iyileşmenin olduğunu ifade etmektedir⁷⁴.

Soğuk Savaş yıllarında “ tarafların rızası”, “barış gücünün tarafsızlığı” ile “saldırı karşısında barış gücü askerinin kendisini savunması dışında silaha başvuramaması” gibi geleneksel barışı koruma ilkelerinin hakim olduğu birinci nesil barışı koruma operasyonları, Soğuk Savaş sonrası dönemde askeri faaliyetleriyle birlikte sivil elemanlarla yapmış oldukları sivil görevlerinin artış göstermesiyle çok unsurlu operasyonlar vasfını kazanmışlardır. Yani söz konusu operasyonlar, geleneksel faaliyetlerinin yanı sıra yeni işlevler de elde etmişlerdir. Bu bakımdan kimi yazarlar, bu dönemde gerçekleşmiş olan

⁷² <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onuc.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁷³ YILMAZ, Muzaffer Ercan, “Etnik Çatışmalar ve Birleşmiş Milletler Barış Güçleri”, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 12, S. 25, ss. 89-107, 2011, s. 93.

⁷⁴ BERDAL, M. R., Whither UN Peacekeeping?, Adelphi Paper 281, Brassey's, London, 1993, s. 8.

BM barışı koruma operasyonlarını “İkinci Nesil BM Operasyonları”, “Yeni Barışı Koruma”, “Daha Kapsamlı Barışı Koruma” ya da “Genişlemiş Barışı Koruma” şeklinde ifade etmektedirler⁷⁵.

İkinci nesil barış gücü harekâtları; bu süreçte başarısız devletlerde meydana gelen iç çatışmalara müdahale etme, yeniden yapılanmaya imkân tanıma, insani yardım faaliyeti yapma, kara mayınlarını temizleme, insan hakları eğitimi, yerel polis eğitimi, kişilerin yerinden edilmesi halinde geri döndürülmesi, güvenlik kurumlarının yeniden ihdası, demokratik seçimlerin denetlenmesi gibi görevlerin de ötesinde daha sert önlemler almak zorunda kalmıştır⁷⁶. Dolayısıyla ikinci nesil barış gücü harekâtları birinci barış gücü harekâtlarının tersine, politik fonksiyonlar da uygulayan çok boyutlu harekâtlara dönüşmüştür.

Soğuk Savaş sonrasında meydana gelen ikinci nesil barış gücü harekâtı, sivillerin de dahil olduğu çok fonksiyonlu harekâtlar olarak kendisini göstermiştir. Bu harekâtların üstlendiği yeni fonksiyonlara örnek olarak, “insani yardım ile bu faaliyetlerin güvenliğinin temini”, “önleyici konuşlandırma”, “geçiş hakkının sağlanması” verilebilmektedir⁷⁷.

Soğuk Savaş sonrasında BM barış operasyonlarının artmasındaki diğer bir unsur da bu dönem içerisindeki uyuşmazlık türünün değişmiş olması ve büyük çaplı olmayan silahlı çatışmaların sayısının fazlaşması etkili olmuştur. ABD ile SSCB arasında var olan stratejik rekabetin bitmesi bilhassa Orta Amerika, Angola, Mozambik ve Kamboçya gibi devletler arasında büyük çaplı olmayan silahlı çatışmaların başlamasına uygun bir ortam hazırlamıştır⁷⁸.

Söz konusu operasyonlara Soğuk Savaş sonrasında da talep düzenli bir şekilde artmış ve barış güçlerinin üstlenmiş olduğu görevlerin sayısı, türleri ve zorluğu iyice fazlaşmıştır. BM ardı ardına yeni barışı koruma operasyonlarının yapılmasına karar vermiş ve

⁷⁵ RATNER, Steven R., *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict after the Cold War*, New York: St. Martin's Press, 1995, s. 17.

⁷⁶ DOYLE, Michael W., SAMBANIS, Nicholas, *Making War And Building Peace: United Nations Peace Operations*, Princeton University Press, 2006, s. 15.

⁷⁷ DEMİRDÖĞEN, s. 244.

⁷⁸ RATNER, s. 14.

çatışmaların olduğu bölgelere asker yollamıştır. Bu itibarla, uluslararası alanda BM, olağanüstü bir şekilde canlanmıştır⁷⁹.

BM, Afrika kıtasında harekâtlar yapmıştır. Söz konusu harekâtlar, güvenliği tesis etme yanında temel insani ihtiyaçları karşılama gibi faaliyetleri de içermektedir. Bu itibarla, Afrika'daki ikinci nesil barış gücü harekâtlarından birkaçını açıklayabiliriz.

1. Somali ve UNOSOM I

“Birleşmiş Milletler Somali Harekâtı (UNOSOM I)”, Mogadişu'daki ateşkesi izlemek ve kentteki dağıtım merkezlerine insani yardım malzemelerinin teslimatını sağlamak amacıyla Nisan 1992'de kurulmuştur. Harekâtın görevi daha sonra Somali'deki insani yardım konvoyları ve dağıtım merkezlerini korumak amacıyla genişletilmiştir. Daha sonra insani yardımların ulaştırılması için güvenli bir ortam oluşturmak amacıyla “Somali Birleşik Görev Gücü (UNITAF)” ile çalışmış olup görevi Mart 1993'te sona ermiştir⁸⁰.

2. Liberya ve UNOMIL

“Birleşmiş Milletler Liberya Gözlemci Misyonu(UNOMIL)” , Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu ve Liberya Ulusal Geçici Hükümeti'nin barış anlaşmalarını uygulamak, ateşkes ihlalleri iddialarını soruşturmak, meclis sahalarının korunmasına ve savaşçıların terhisine yardımcı olmak, insani yardımları desteklemek, insan hakları ihlallerini araştırmak ve yerel insan hakları gruplarına yardım etmek, seçimleri gözlemek ve seçimleri doğrulamak amacıyla ofisler kullanmak üzere Eylül 1993'te kurulmuş olup görevi Eylül 1997'de sona ermiştir⁸¹.

3. Angola ve UNAVEM

“Birleşmiş Milletler Angola Kontrol Misyonu II (UNAVEM II)”, Mayıs 1991'de Angola Hükümeti ve Tam Bağımsız Angola İçin Ulusal Birlik tarafından kararlaştırılan düzenlemeleri doğrulamak, ateşkes döneminde ateşkesi ve Angola polisini izlemek, seçimleri gözlemek

⁷⁹ GÜNGÖR, s. 11.

⁸⁰ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosomi.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸¹ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomil.htm>, e.t.: 07.03.2021.

ve doğrulamak amacıyla Mayıs 1991’de kurulmuş olup Şubat 1995’de görevi sona ermiştir⁸².

UNAVEM-III, Angola Hükümeti ve UNITA (Tam Bağımsız Angola için Ulusal Birlik) arasında 20 Mayıs 1991 tarihinde imzalanan Lusaka Protokolü ile 31 Mayıs 1991 tarihinde imzalanan Angola Barış Antlaşması’nın özünde ulusal uzlaşmaya destek olmak amacıyla Şubat 1995’te kurulmuş olup görevi Haziran 1997’de sona ermiştir⁸³.

4. Mozambik ve ONUMOZ

“Birleşmiş Milletler Mozambik Operasyonu (ONUMOZ)”, Mozambik Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ile Mozambik Ulusal Direnişi Cumhurbaşkanınca imzalanan Genel Barış Antlaşması’nın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla Aralık 1992’de kurulmuştur. Görev; ateşkesin izlenmesi, yabancı güçlerin geri çekilmesinin takibi, teknik yardım sağlanması ile seçim sürecinin izlenmesi amacıyla icra edilmiş olup Aralık 1994’te sona ermiştir⁸⁴.

5. Aouzou (Libya) ve UNASOG

“Birleşmiş Milletler Aouzou Hat Gözlemci Grubu (UNASOG)”, Uluslararası Adalet Divanı’nın kararı uyarınca Libya yönetiminin ve kuvvetlerinin Aouzou Şeridi’nden çekilmesini doğrulamak üzere Mayıs 1994’te kurulmuş olup Haziran 1994’te görevi sona ermiştir⁸⁵.

6. Ruanda Katliamı ve UNAMIR

Ruanda’nın etnik unsurları olan Tutsi ve Hutular arasında Nisan 1994’te çıkan etnik çatışmalar sonucu yaklaşık 100 gün devam eden katliamda tahminen en az 800.000 insan öldürülmüştür.

“Birleşmiş Milletler Ruanda Yardım Misyonu (UNAMIR)”, 4 Ağustos 1993 tarihinde imzalanan Arusha Barış Antlaşması’nın icrasına yardımcı olmak için Ekim 1993’te kurulmuştur. UNAMIR’ in görevi,

⁸² <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/Unavem2/Unavem2.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸³ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unavem3.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸⁴ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onumoz.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸⁵ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unasog.htm>, e.t.: 07.03.2021.

ülkedeki değişen durum ve yaşanmış olan katliam karşısında çoğu kez yenilenmiş olup Mart 1996'da sona ermiřtir⁸⁶.

7. Guatemala ve MINUGUA

“Birleşmiş Milletler Guatemala Kontrol Misyonu (MINUGUA)”, insani ve sivil görevlerinin yanı sıra Guatemala Hkmeti ile “Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca” arasında yapılan ateşkes antlaşmasını teyit etmek için Ocak ilâ Mayıs 1997 tarihleri arasında görev yapmıřtır⁸⁷.

8. Haiti ve UNMIH

“Birleşmiş Milletler Haiti Misyonu (UNMIH)”, 3 Temmuz 1993'teki Governör Adası Anlaşması hükümlerinin icrasına yardımcı olmak için Eylül 1993'te kurulmuştur. Görev daha sonra, misyonun silahlı güçleri profesyonelleştirmesine ve ayrı bir polis gücü oluşturmasına ve adil-zgr seçimlere uygun bir ortam oluşturmasına yardımcı olacak şekilde revize edilmiş olup görevi Haziran 1996'da sona ermiřtir⁸⁸.

9. Haiti ve MIPONUH

“Birleşmiş Milletler Haiti Sivil Polis Misyonu (MIPONUH)”, Haiti Ulusal Polisinin profesyonelleştirilmesinde hükümete yardımcı olmak için Aralık 1997'de kurulmuştur. Misyon, denetim düzeyinde yardıma ve uzman polis birimlerinin eğitimine önem vermiştir. Diğer görevleri polislerin performansına ve günlük görevlerinde rehberlik etmek olup görevi Mart 2000'de sona ermiřtir⁸⁹.

10. Haiti ve UNTMIH

“Birleşmiş Milletler Haiti Dönüşüm Misyonu (UNTMIH)”, Haiti Ulusal Polisi'nin profesyonelleşmesine katkıda bulunarak onlara eylemci grupların kontrolünün nasıl olması gerektiğine ilişkin eğitimler vermiştir. Ağustos-Kasım 1997 tarihleri arasında görev yapmıřtır⁹⁰.

⁸⁶ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamir.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸⁷ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minugua.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸⁸ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmih.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁸⁹ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/miponuh.htm>, e.t.: 07.03.2021.

⁹⁰ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untmih.htm>, e.t.: 07.03.2021.

11. Haiti ve MINUSTAH

“Birleşmiş Milletler Haiti İstikrar Misyonu (MINUSTAH)”, Haziran 2004’te Güvenlik Konseyi kararıyla kurulmuştur. 12 Ocak 2010’da gerçekleşen ve 220 binden fazla ölüye sebebiyet veren deprem, ülkenin ekonomisi ile altyapısını ciddi bir şekilde etkilemiştir. Güvenlik Konseyi, BM Genel Sekreterinin MINUSTAH’ın güç seviyesini artırma önerisini onaylamış olup misyonun görevi Ekim 2017’de son bulmuştur⁹¹.

C. ÜÇÜNCÜ NESİL HAREKÂTLAR

1990’ların sonuna gelindiğinde BM Barış gücü harekâtları, “üçüncü nesil barış gücü harekâtları”na dönüşmüştür. İkinci nesil BM harekâtlarında sert tedbirler bulunması nedeniyle ayrıca incelenmesi gereken ve geleneksel barışı koruma ilkelerinden büyük oranda uzaklaşan faaliyetleri “üçüncü nesil BM harekâtları” olarak da isimlendirilmekte olup bunlar genellikle barışı güç kullanarak koruma faaliyetleri olarak ifade edilmektedir⁹².

BM’nin güç kullanımı meşru müdafaayla sınırlamaya tabiyken Somali’deki olaylar ile BM’nin Bosna ve Ruanda’da etkisiz kalması BM’nin meşruiyetinin zedelenmesine neden olmuştur. Bu nedenle, yaşanan olaylar, BM güçlerinin “caydırıcı kuvvet” kullanmasını, üçüncü nesil barış gücünde kolay bir hale getirmiştir. 1990’ların sonuna doğru BM; uluslararası örgütler, insani yardım kuruluşları, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve kalkınma ajanslarıyla daha koordineli bir şekilde çalışmış olup insani ihtiyaçları odak haline getirmiştir. Barış gücü unsurlarının görev yaptıkları yerlerdeki değişimler, üçüncü nesil harekâtların icrasını zorunlu kılmıştır⁹³.

Afrika’daki BM barış gücü harekâtlarına ilişkin aşağıda inceleyeceğimiz örnekler, Afrika ülkelerinin kendi iç siyasi problemlerinin çözülmesi, silahsızlanma, barış antlaşmalarının ve ateşkesin sürdürülmesi ile insani yardımların ulaştırılması gibi vazifeler yapıldığını göstermektedir.

⁹¹ <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minustah>, e.t.: 07.03.2021.

⁹² DEMİRDÖĞEN, s. 247.

⁹³ BAŞAK, s. 68.

1. Sierra Leone ve UNAMSIL

“BM Sierra Leone Misyonu (UNAMSIL)”, Sierra Leone'deki askeri ve güvenlik durumunun yanı sıra eski savaşçıların silahsızlandırılması ve terhisini izlemek amacıyla Temmuz 1998'de kurulmuştur. UNOMSIL, Güvenlik Konseyi'nin daha büyük ve yeni bir barış harekâtına izin vermesiyle Ekim 1999'da sona ermiştir⁹⁴.

2. Orta Afrika Cumhuriyeti ve MINURCA

“BM Orta Afrika Cumhuriyeti Misyonu (MINURCA)”; Bangui ve çevresindeki güvenlik ve istikrarın korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmak, yerel polisin kapasite geliştirmesine yardımcı olmak, silahsızlanma tatbikatında ele geçirilen silahların konuşlandırılmasını denetlemek, yasama seçimlerine yönelik teknik destek sağlamak ve tavsiye amacıyla Nisan 1998'de kurulmuştur. Daha sonra kapsamı, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yürütülmesini desteklemek ve el konulmuş silahların imhasını denetlemeye yönelik olarak genişletilmiştir. Misyonun görevi, Şubat 2020'de sona ermiştir⁹⁵.

3. Fildişi Sahilleri ve MINUCI

“BM Fildişi Sahilleri Misyonu (MINUCI)”, Fildişi Sahilindeki durumun bölgedeki uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu tespit eden Güvenlik Konseyi tarafından, Mayıs 2003'te Fildişi Sahili taraflarınca imzalanan bir anlaşmanın (Linac-Marcoussis Anlaşması) uygulanmasını kolaylaştırmak için kurulmuştur⁹⁶.

4. Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad ve MINURCAT

“Birleşmiş Milletler Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad Misyonu (MINURCAT)”, sivillerin korunmasına yardımcı olmak için Eylül 2007'de kurulmuştur. Misyonun görevi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve bölgesel barışı teşvik etmek olup Güvenlik Konseyi'nin kararı uyarınca Misyon, sivillerin korunması sorumluluğunu üstlenen Çad Hükümetinin talebiyle görevini Aralık 2010'da tamamlamıştır⁹⁷.

⁹⁴ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomsil/Unomsil.htm>, e.t.: 08.03.2021.

⁹⁵ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/car.htm>, e.t.: 08.03.2021

⁹⁶ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minuci/index.html>, e.t.: 08.03.2021.

⁹⁷ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minurcat/index.shtml>, e.t.: 08.03.2021.

5. Güney Sudan ve UNMIS

9 Temmuz 2011'de Güney Sudan, dünyanın en yeni ülkesi olmuştur. “Birleşmiş Milletler Sudan Misyonu (UNMIS)”nın görevi, Sudan Halk Kurtuluş Hareketi ile Sudan Hükümeti tarafından 9 Ocak 2005'te imzalanan Kapsamlı Barış Antlaşması'nın imzalanması sırasında belirlenen geçici sürenin tamamlanmasıyla 9 Temmuz 2011'de sona ermiştir⁹⁸.

6. Etiyopya ve Eritre ve UNMEE

Haziran 2000'de, bir sınır anlaşmazlığında iki yıl süren çatışmalardan sonra Etiyopya ve Eritre, Cezayir ve Afrika Birliği Örgütü'nün yürüttüğü yakınlık görüşmeleri sonrasında bir anlaşma imzalamışlardır. Temmuz ayında Güvenlik Konseyi, taraflarla irtibatı sürdürmek ve ateşkesi doğrulamak için bir mekanizma ihdas etmek üzere “Birleşmiş Milletler Etiyopya ve Eritre Misyonu (UNMEE)”nu kurmuştur. Eylül 2000'de Konsey, UNMEE'ye düşmanlıkların sona ermesini izlemesi ve güvenlik taahhütlerinin icra edilmesini sağlaması için yetki vermiştir.

30 Temmuz 2008'de Güvenlik Konseyi, UNMEE'nin görevini sona erdirmiştir. Konsey kararı, Eritre'nin UNMEE'ye uyguladığı kısıtlamaların yanı sıra yakıt kaynaklarının kesilmesine, harekâtın zorunlu görevlerini icra etmesine devam etmesini imkânsız duruma getirmesine ve BM personelinin güvenlik ve emniyetini riske atmasına tepki olarak gelmiştir⁹⁹.

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dünyadaki küreselleşme hızlanmış ve yeni devletlerin kurulması gibi sebeplerle birçok çatışma meydana gelmiştir. Bu değişkenli yapı, uluslararası düzende istikrarsızlığa ve çatışmaya hemen dönüşebilen sıkıntıların hâkim olmasına neden olmuştur. Nitekim Yugoslavya'nın dağılması sonucunda Balkanlarda yaşanmış olan istikrarsızlık ve ihtilaflar ile Ortadoğu'da yaşanmış olan istikrarsızlık ve ihtilaflar, yeni sorunların kapsamı konusunda örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda, geleneksel sorun kavramı artık etnik ve

⁹⁸ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmis/index.shtml>, e.t.: 08.03.2021.

⁹⁹ <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmee/index.html>, e.t.: 08.03.2021.

bölgesel ihtilaflar, ülkelerde oluşan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklarla yeni bir şekle bürünmüştür. Yeni tehditler; uluslararası terörizm, silah kaçakçılığı, kitle imha silahları gibi şekillerde ortaya çıkmıştır. Bu tehditler, bir tek ülkeden ziyade uluslararası toplumu tamamen etkilediğinden dolayı küresel ve bölgesel olarak iş birliğinin meydana gelmesinin önemli olduğunu göstermiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle iki kutuplu dünya düzeninin dağılması, barış gücü harekâtlarının sayısını artırmıştır. Bunun yanında, Afganistan, Yugoslavya ve Irak'a yönelik barış gücü harekâtlarında söz konusu olduğu gibi devletlerin iç işlerine müdahale edilmesi manasına gelecek harekâtlar, BM Güvenlik Konseyi'nin vermiş olduğu kararların tartışılmasına neden olmuştur. Bu dünya düzeninde BM barış gücü harekâtları da değişimlere uğramış ve Soğuk Savaş sonrasındaki düzene, farklı yöntemlerle uyum sağlamaya çalışmıştır.

BM barış gücü harekâtlarına BM Antlaşması'nda yer verilmemesi nedeniyle ülkeler arasında hukuki dayanak hususunda anlaşmazlıklar yaşanmış olup söz konusu durum, harekâtların hukuki ilkelerinin, güncel ihtiyaçlar doğrultusunda tekrar belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Ev sahibi ülkenin rızası, tarafsızlık ve meşru müdafaa durumu dışında kuvvet kullanmama ilkelerine uyulması halinde ve belli şartlar çerçevesinde barış gücü harekâtlarının, sorunların çözümünde katkılar sunacağını söylemek mümkün olabilmektedir.

KAYNAKLAR

AREND, Anthony Clarck, **BECK**, Robert J., International Law and the Use of Force, Routledge, London and New York, 1993.

BAŞAK, Ayşe Burçak, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletler Barış Gücü Operasyonları ve Türkiye, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

BERDAL, M. R., Whither UN Peacekeeping?, Adelphi Paper 281, Brassey's, London, 1993.

BOZKURT, Enver, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Asil Yayın Dağıtım, 3. Baskı, Ankara, 2007.

ÇAYCI, Sadi, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.

ÇAYCI, Sadi, "Barış Destekleme Harekâtı", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Y. 113, S. 341, 1994, ss. 29-37.

ÇAYCI, Sadi, "Barış Gücü Harekâtının Hukuksal Esasları", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Y. 112, S. 335, 1993, ss. 103-112.

DEMİRDÖĞEN, Ülkü Demirtürk, "Birleşmiş Milletler Barış Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)", Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (11), 2006, ss. 236-257.

DOYLE, Michael W., **SAMBANIS**, Nicholas, Making War And Building Peace: United Nations Peace Operations, Princeton University Press, 2006.

GOULDING, Marrack, The Evolution of United Nations Peacekeeping, International Affairs, 69(3), 451-464, 1993.

KARAOŞMANOĞLU, Ali, İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 1981.

KESKİN, Funda, "Yeni Barış Güçleri", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 54, S. 4, Ankara, 1999, ss. 67-81.

KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

ÖNCÜ, Mehmet, “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, C. 2, S. 6, 2006, ss. 31-57.

PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri 3. Kitap*, Ankara, 1994.

RATNER, Steven R., *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict after the Cold War*, New York: St. Martin’s Press, 1995.

RIKHYE, I. J., **HARBOTTLE**, M. and **EGGE** B. Der., *The Thin Blue Line: International Peacekeeping and Its Future*, Yale University Press, New Haven, 1974.

YAMAN, Tamer, *Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye’ye Sağladığı Faydaları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007.

YILMAZ, Muzaffer Ercan, “Etnik Çatışmalar ve Birleşmiş Milletler Barış Güçleri”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 25, ss. 89-107, 2011.

İnternet Kaynakları

<https://peacekeeping.un.org>